

Prvotisky Vědecké knihovny v Olomouci

Vědecká knihovna v Olomouci (VKOL) vlastní zhruba 1900 inkunábulí čili tisků vydaných do konce roku 1500. Termín Incunabule nebo také **inkunábule** (z latinského *conabula* = kolébka, tedy *incunabula* = tisk v kolébce, přeneseně v plenkách) přeložil v 19. století Václav Hanka jako prvotisk. Osud kolekce prvotisků kopíruje historii celého knihovního fondu. Základ dnešní sbírky tvoří konfiskáty převezené do Olomouce z moravských jezuitských kolejí po zrušení řádu v roce 1775. Další výrazné obohacení je spojeno s rušením klášterů za Josefa II. v 80. letech 18. století, kdy byly knihovny třiceti čtyř takto postižených moravských a slezských klášterů rovněž soustředěny v olomoucké univerzitní knihovně.

Augustinus De Olomucaz Actium et Decretorum doctor Ad erudituz virum Magistrum Johannem Aigeu phisicium Tractatus de secta waldensium Et primo quod predicationis officium non omnibus passim sit in ecclesia permissum

48 883

Augustin Käsenbrod, De secta Waldensium, Olomouc Konrad Baumgarten 1500, titulní list

Olomoucký misál, Bamberg 1488, tisk na pergamen, úvodní iniciála

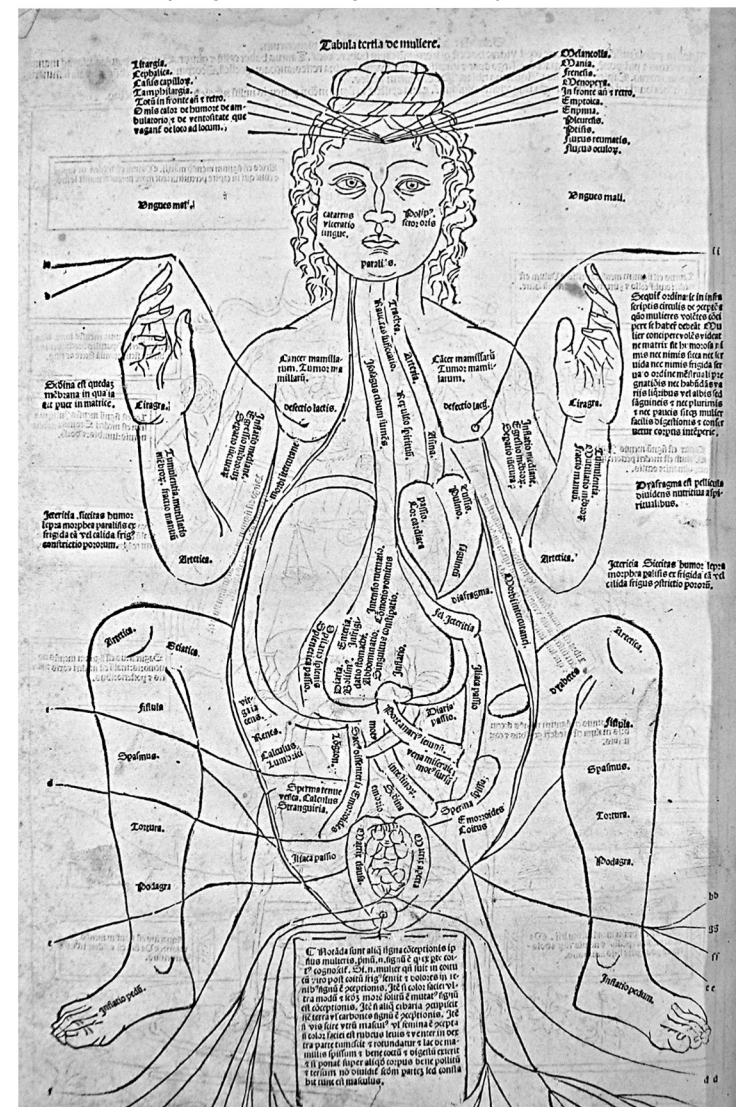
Z geografického hlediska převažuje stejně jako ve většině českých knihoven produkce německých tiskáren - 47% všech prvotisků pochází z dnešního Německa, 22 % tvoří tisky z italských tiskáren, 18% pochází z oblasti dnešní Francie a přibližně 10% ze Švýcarska. Zbývá dvě procenta jsou zastoupena tisky z Belgie, českých zemí, Rakouska a Polska. Po jazykové stránce je drtivá většina olomouckých prvotisků v latině coby dobovém jazyce vzdělanců. Jen 33 tisků je v němčině, 6 v češtině, 1 v italštině a 1 v řečtině.

Ze 65 známých prvotisků českého původu uchovává VKOL 12 děl. Ve 3 případech jde o světové unikáty. Jedná se o tři brněnské tisky: **Statuta synodalia ecclesiae Olomucensis** z roku 1498, **Almanach** na rok 1492 vytištěný roku 1491 a **Ars minor** římského gramatika Aelia Donata vytištěný v roce 1491. Všechny tři unikáty pocházejí z dílny **Konráda Stahela** a **Matyáše Preinleina**.

VKOL vlastní rovněž všechny tři známé olomoucké prvotisky. Ty pocházejí z let 1499 a 1500. Jde o **Quaestio fabulosa recitata** - latinský satirický spis Johana Schrama, **Planctus ruinae ecclesiae** - latinsko-německý veršovaný spis básníka a hudebníka Johanna Fabri a traktát **De secta Waldensium** - Augustina Käsenbroda. Tisk je věnován slavnému bratrskému lékaři Janu Černému s cílem odvrátit jej od jeho víry.

Většina prvotisků je tištěna na papíře, pouze výjimečně se objevuje tisk na odolnějším, ale nesrovnatelně dražším

pergamenu. O vzácnosti pergamenových tisků vypovídá příklad Olomouckého misálu z roku 1488. U bamberského tiskaře Johanna Sensenschmidta byl misál vytištěn v celkovém nákladu 420 exemplářů. Z nich 400 bylo tištěno na papíru, zbylých 20 pak na pergamentu. VKOL vlastní dva exempláře, jeden tištěný na papíru a jeden z oněch dvaceti pergamenových, celkem je ve fondu knihovny pět prvotisků tištěných na pergamentu. Podle obsahu převažují v olomouckých prvotiscích knihy teologické. Zastoupeny jsou ovšem také spisy lékařské, díla antických autorů, gramatiky, kalendáře, matematické a astronomické spisy, kroniky, oslavné řeči a další. Z dobové literatury stojí bezesporu za zmínku světoznámá satirická básnická skladba **Narrenschiff** (v českém překladu **Loď bláznů**). Jejím autorem je štrasburský humanista Sebastian

Johannes de Ketham, Fasciculus medicine, Benátky 1491, anatomie ženy